

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חֵמְדָּה יָמִים

HEMDAT YAMIM

פְּרֻשֶׁת הַשְּׁבוּעַ וַיִּשְׁלַח תַּשְׁפִּי"ב

עוד על נֶצֶב וגם על קרבה וקרבות

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

נֶצֶב והשרש י.צ.ב בהופעות שונות, חוזר פעמים רבות במכוון בפרשתנו. עמדנו על כך בדברינו לפרשת **וישלח תשע"ו**. נביא עוד הופעה נסתרת של הביטוי ונסביר את הקשר שבין המשמעות הפנימית של **נֶצֶב** ובין המשמעות של **קָרָבָן**. עבודת השם בתקופת האבות התנהלה בשלוש דרכים:

א. הקרבה על גבי מזבח. ב. ניסוך על גבי מצבה. ג. תפילה ולימוד תחת עץ. לעתים מופיע גם שילוב של שתיים או שלוש מהדרכים, ניתן לכך דוגמא. במעמד קבלת עול מלכות השמים של מחנה יעקב, עם חזרתו ארצה (בראשית ל"ה א-ח) מופיעים גם הפסוקים הבאים: "וַיִּתְּנוּ אֵל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנִּכְרָ אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֵת הַנְּזָמִים אֲשֶׁר בְּאֲזְנֵיהֶם וַיִּטְמְנוּ אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֲלֵה אֲשֶׁר עִם שָׂקָם: ... וַיִּבְּרַח שָׂם מִזְבֵּחַ". במפורש נזכרים העץ – הָאֲלֵה והמזבח. לפרשיה זו מקבילה בפרק האחרון של ספר יהושע, מעמד דומה מאוד מתואר גם שם באותו מקום: "וַיִּאָּסֶף יְהוֹשֻׁעַ אֶת כָּל שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל שָׂמָּה ... וַעֲתָה הִסִּירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנִּכְרָ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וְהִטּוּ אֶת לְבַבְכֶם אֶל יְקֹנֶךָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ... וַיִּקַּח אֶבֶן גְּדוֹלָה וַיִּקְיֶמָהּ שָׂם תַּחַת הָאֲלֵה אֲשֶׁר בְּמִקְדָּשׁ יְקֹנֶךָ" (יהושע פרק כד פסוק א – כו). יהושע הקים מצבה מתחת לעץ המקודש (עיינו ברד"ק שם). לכן בספר שופטים המקום המקודש הזה נקרא: "וַיִּמְלִיכוּ אֶת אַבְיִמֶלֶךְ לְמֶלֶךְ עִם אֱלֹנֵי מִצְבֵּי אֲשֶׁר בְּשָׂקָם" (ט"ו ז). מקור זה מוסיף לנו מידע נוסף, במקדש ד' מתקופת האבות שהיה בשכם נצבו מזבח, שני עצים אֲלֵה וְאֱלֹנֵי וגם מצבה.

כבר הסברנו בעבר כי השורש י.צ.ב רומז לנוכחות שכינה - התקרבות. על המזבח הקריבו, מה פירוש? נציע כי המטרה היא לא להקריב אלא להתקרב, גם כדי להיות במצב של קירבת השכינה. מתחת לעצים המקודשים התפללו (לשוח בשדה) ולמדו (אברהם מגייר את הגברים ושרה מגיירת את הנשים) גם זו דרך חשובה להרגיש נוכחות שכינה. השכל מאפשר ללומד לעסוק במופשט ולא להיות שקוע במוחשי. ככל שהאדם חושב יותר עמוק, הוא יכול להבין יותר רעיונות מופשטים. ככל שהאדם חושב עמוק יותר בדברי תורה, כך הוא יכול להתחבר יותר אל הדבר הכי רחוק מהעולם המוחשי, הוא יכול להתחבר אל השכל האלוכי. בעולמם של עובדי האלילים, שהיה עולם כל כך מגושם וחומרי, העיקר היה התשלום, ההקרבה, הניסיון לרצות את כוחות הטבע. זו הייתה המשמעות של הזבח - הבשר שנשרף ואכילת החלקים האחרים של הקורבן. האבות, למרות כל מה שסבב אותם, הצליחו לקחת את האנשים שאיתם לחיות חיים רוחניים, חיים שמשמעותם ניסיון להיות מחוברים לשכינה ולהבין מה משמעותה של המציאות האמיתית. אברהם ויצחק בדורות הקודמים ויעקב ישראל עתה, מנסים להקים בסיס לעם שישאף בכל מאודו להיות במצב של "וַאֲנִי קָרַבְתִּי אֲלֵהֶם לִי טוֹב" (תהלים ע"ג כח).

הבה נתפלל כי נוסיף יותר אחדות ונוסיף יותר ישרות. כך נבטיח נוכחות של שכינה, וממילא עם השכנת השכינה נחיה חיים רוחניים יותר, שעיקרם העדפת הרוחני על הגשמי ושימוש בשכל להתחברות אל האלוקות, שהיא הדבר המופשט ביותר.

לע"י מרת שרה ונגרובסקי בת ר' משה זאב. י' בתמוז תשע"ד	לע"י הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	לע"י הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	לע"י מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א	לע"י מר שמואל גבי' אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב
לע"י מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א	לע"י הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	לע"י ר' מאיר וגבי' שרה ברקפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	לע"י ר' סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף	לע"י הרב אשר וגבי' סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
לע"י גבי' מרים שטרן ה' באב תשע"ט	לע"י ר' אליהו כרמל וגבי' מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	לע"י ר' מאיר וגבי' שרה ברקפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	לע"י נועה רבקה בת מלכה ברכה ומשה	לע"י הרב אשר וגבי' סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף
לע"י הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	לע"י יעקב אברהם בן יחיאל ליכטנשטיט	לע"י ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	לע"י יחזקאל ומרת חנה צדיק י"א באייר תשע"ו / י"ט בתשרי תשפ"א	לע"י ר' סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף

לע"י הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

Eretz Hemdah | ארץ חמדה, ע"ר
2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080 | רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626 | טל: 02-5379626 פקס: 02-5371485

www.erezhemdah.org info@erezhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חֵמְדַּת שְׁנַת הַשְּׁבַע

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית מורנו מבית 'ארץ חמדה'

אל נא תעקור נטוע

שכן התקשר אלי בלחץ בשבוע שעבר.

"שמע, הרב, אני לא ידוע מה לעשות. הגנן הנכרי מגיע לבית שלנו מדי פעם לטפל בצמחיה. אמרתי לו בשמיטה לעשות רק את מה שצריך כדי שהכל יחזיק מעמד, ולא מעבר לזה. הוא הגיע אתמול וראה את הפרחים ואת צמחי הקיץ שלנו באדניות ובעציצים, והחליט שהגיע הזמן להחליף אותם בפרחים ובצמחים לעונת החורף. הוא עקר את כל הצמחיה הקודמת, ושתל פרחים וצמחים שמתאימים יותר לחורף. שמעתי שצריכים לעקור את מה ששתלו בשמיטה. האם אני צריך לעקור את כל מה שיש לי באדניות ובעציצים?"

אחרי שוידאתי שמדובר בעציצים שאינם נקובים, הרגעתי אותו ואמרתי שאין צורך לעקור אותם.

הסוגיה מתחילה מברייתא במסכת גיטין (דף נג ע"א) בה נאמר שהנטוע בשביעית, אפילו בשוגג, נדרש לעקור את הנטיעה. הגמרא שואלת מדוע מחמירים עד כדי כך? ועונה שתי תשובות:

- יש נטייה לזלזל בהלכות השמיטה, ולכן חז"ל הוסיפו גזירות גם על מה שנעשה בשגגה.
- ההשפעה של נטיעה בשמיטה נמשכת לשנים רבות, עד כלות שנות הערלה ונטע הרבעי של העץ. לכן חז"ל קבעו שיש לעקור את העץ, ולמנוע את שימור המודעות שעץ זה שורשיו בחטא.

מדוע, אם כן, הכרעתי שאין לעקור את הצמחים? דברי מבוססים על שלושה ספקות:

א. **ספק ראשון**: מדוע קבעו חז"ל שיש לעקור את העץ שנטעו בשביעית? הראשונים חולקים איזהו הטעם המרכזי:

מדברי רש"י ור"ת משמע שהטעם המרכזי הוא הנטייה לזלזל בשמיטה.

מדברי הרמב"ן והריטב"א עולה שהטעם המרכזי הוא הטעם של מניין שנות הערלה.

נפקא מינה בין הטעמים היא נטיעת עצים שאינם נושאים פרי, כמו במקרה שלנו, העוסק בפרחים וצמחי חורף שאינם נושאים פרי. לפי רש"י ור"ת הם כלולים בגזרה המחייבת לעקור אותם. לפי הרמב"ן והריטב"א רק עצים, להם מונים שנות ערלה ונטע רבעי, כלולים בגזרה (שימו לב! איננו דנים בשאלה אם מותר לשתול אותם בשביעית. ודאי שאסור. על כך אין חולק. השאלה היא אם יש חובה לעקור אם נטעו אותם בשוגג!).

מורנו ורבנו הרב שאול ישראלי זצ"ל (חוות בנימין חלק א סימן ט) אומר שיש מקום להקל ולסמוך על שיטת הרמב"ן. הגרש"ז (מנחת שלמה חלק א סימן מח) חולק עליו ומחמיר. אך כבר מצאנו צד להקל.¹

ב. **ספק שני**: מהי הגדרת הנטיעה שאותה דרשו חז"ל לעקור?

צד נוסף שיש לברר הוא מה נחשבת 'נטיעה' שחז"ל דרשו לעקור.² בהקשר של הלכות שבת הגמרא אומרת שכל הרחקה וקירוב של עציץ, או גבשושית שגדלו עליה צמחים, מהארץ או אליה עשויה להיחשב כנטיעה או קצירה (כלומר, שיפור מצב הצמחיה או הורדת איכות החיים של הצמחים). החזון איש משווה בין הלכות שבת והלכות שמיטה, ואומר שגם לעניין שמיטה יש לאסור קירוב של צמח לארץ. אך הגרש"ז והרב טיקוצ'ינסקי חולקים עליו. הגרש"ז אומר שיש הבדל בין הלכות שבת, בה אנו אוסרים פסיק רישא, וכל שיפור של הצמח אסור, לבין השמיטה, בה אנו אוסרים פעולות חקלאיות בלבד. צד נוסף שמעלה הגרש"ז הוא השאלה באיזה שלב הצמח זקוק לקרבה חדשה לארץ. נניח שיש לנו עץ במשתלה שנמצא בתוך אדמה (לא בתוך עציץ שאינו נקוב, אלא אדמה שבסופו של דבר מחוברת לארץ). עתה אנו מרימים את העץ, עם האדמה הסובבת אותו, ומעבירים אותו למיקום חדש. בשלב זה, אם העץ עדיין מקבל את התזונה והלחות הדרושים לו מגוש האדמה העובר איתו, לא ברור איזה שיפור נעשה בעץ כאשר נוטעים אותו במקום החדש.

חשוב שוב לציין – אין בדברים כוונה להתיר נטיעה בדרך זו בשביעית!

במקרה שלנו ביררנו שהנכרי שתל את הצמחים עם גוש האדמה שהם צמחו בו בתוך עציץ שאינו נקוב. אם כך, מכיוון שמדובר בשתילה בעציץ שאינו נקוב, בהחלט יתכן שגוש האדמה המקורי של הצמחים הוא גוש האדמה שממשיך לדאוג למחיית הצמחים. שוב – הטענה איננה שמותר לשתול כך בשמיטה. הטענה היא שבמצב שכזה הגזירה הזדורשת עקירה של העץ לא תהיה תקפה.

ג. **ספק שלישי**: האם מותר לשתול בעציצים (שאינם נקובים) בשביעית?

הגרש"ז (מנחת שלמה חלק א סימן מא אות ד) אומר שמוסכם שכל המצוות התלויות בקרקע אינן חלות על עציץ שאינו נקוב. אך בחלק ממצוות אלו חז"ל גזרו איסור. לדוגמה, חז"ל תיקנו להפריש תרומות ומעשרות ממה שגדל בעציץ שאינו נקוב. מצד שני, חז"ל לא גזרו דיני ערלה על עץ הגדל בעציץ שאינו נקוב. מדוע? מפני שקשה לשים לב אם מדובר בעציץ נקוב או לא. לכן ביחס לתרומות ומעשרות נכון יותר להשוות את המידות, ולתקן שיפרישו מכל צמח. דבר זה אינו נכון ביחס לעצי ערלה. ביחס לעצי ערלה בלאו הכי כל עץ ידון בנפרד. ביחס לכל עץ צעיר יש לברר אם הוא עבר את שנות הערלה או לא (ואין אפשרות לגזור כל עץ אטו עצי ערלה [כלומר, מפני חשש הבלבול בין עץ ערלה ועץ שאינו ערלה]). אחרת אין אפשרות לאכול פירות בכלל!). אז אם כבר מבררים אם עץ זה הוא ערלה, אפשר לברר אם העציץ נקוב או לא.

עתה עולה השאלה: למה נכון לדמות את השביעית? מצד אחד, בדומה לתרומות ומעשרות, כל הצמחיה בשנה זו מושפעת מהשמיטה, כך שאולי נכון להשוות את המידות ולהתייחס לעציץ שאינו נקוב ככל צמחיה אחרת. מצד שני, אדרבה. השביעית מעסיקה אותנו מאוד השנה. וכולנו עסוקים בשאלה ממי אנחנו קונים, מה אנחנו קונים. אני רואה אנשים ברשתות השיווק מצלמים את השלטים השונים כדי לזכור מה כרגע קדושת שביעית, מה היתר מכירה ומה יכול חז"ל. קשה לומר שלעניין שמיטה יש השוואה מלאה של המידות. אם בלאו הכי יש כל כך הרבה תשומת לב לפרטי היבול שלנו, ודאי שניתן לשים לב אם מדובר בגידול מעציץ נקוב או עציץ שאינו נקוב.

הגרש"ז אינו יוצא מדי ספק, ולמעשה אנו פוסקים כשיטת החזון איש, ומתירים לטעת ולשתול רק בעציצים המנותקים גם מהארץ וגם מהשמיים. כלומר, הנמצאים בעציץ שאינו נקוב ושיש מעליו קורת גג.

אך זו הכרעה לחומרה לעניין שתילה לכתחילה. אנו שואלים שאלה אחרת – האם יש חובה לעקור את מה ששתלו בטעות בעציץ שאינו נקוב? מכיוון שיש ספק אם בכלל היה אסור לשתול בעציץ זה, אין חובה לעקור את הצמחים.

לסיכום: התרתי לא לעקור, על סמך שלושה דברים:

- מדובר בצמחים שאינם נושאים פרי (ולפי ראשונים רבים חובת העקירה אינה חלה עליהם).
- יתכן ושתילה באופן זה, של צמח עם אדמתו המקורית, בתוך עציץ שאינו נקוב, איננה הנטיעה שחייבו חז"ל לעקור.
- איסור השתילה בעציץ שאינו נקוב זו חומרה מחמת הספק. אך אם עברו ונטעו בשוגג, מסתבר שעל שתילה כזאת לא חלה גזירת חז"ל, המחייבת לעקור את הנטיעה.

¹ הרחבה בעניין זה ניתן למצוא ב**מורנו שמיטה יחידה 3** עמוד 10 והלאה.

² צד זה מורכב למדי, ואנו נאלצים לקצר בו. להרחבה בעניינו עיינו ב**מורנו שמיטה יחידה 6** עמוד 9 והלאה.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:		
טל שאול בן יפה גדעון בן רחל רבקה רינה בת גרונה נתנה יוסף חילי בן רחל	ניר רפאל בן רחל ברכה חנן הראל הכהן בן דרורה מאירה בת אסתר אילנה בת עליה נהוראי בן רבקה נמיר	ישראל בן רבקה אריה יצחק בן גאולה מרים נטע בת מלכה חוה ראנלה בת פיילא רבקה בת שרה בלה
בתוך שאר חולי עם ישראל		

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן,
יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וברור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

חמדת הדף היומי

אדם שהתענה על צרה והצרה עברה / תענית דף י

הרב עקיבא כהנא

הגמרא (י ע"ב) מביאה ברייתא שאדם שהתענה על צרה והצרה עברה תוך כדי התענית הרי הוא מתענה ומשלים. לעומת זאת הגמרא בדף כה ע"ב כתבה שציבור שהתענו עבור גשם, והם נענו וירד להם גשם, הרי הם מפסיקים התענית בכל מיני מקרים.

רש"י (שם ד"ה ויהיו) מבאר שיש להבדיל בין תענית ציבור לתענית יחיד, שתענית ציבור מפסיקים אם התענו ונענו, לעומת זאת תענית יחיד לא מפסיקים גם אם האדם נענה. **כך גם פסק הרמב"ם (תעניות פרק א, הלכה טז)** שציבור שהתענו על גשמים או על צרה אחרת וירדו גשמים או עברה הצרה לפני חצות, לא ישלימו את התענית, ולעומת זאת לגבי יחיד פסק שאם הצרה עברה, לא יפסיק את התענית (שם הלכה טו). **בהסבר ההבדל** בין יחיד לציבור נאמרו כמה טעמים:

- הרא"ש (פרק א, סימן ו) הסביר** שכיון שציבור צריכים להודות ולהלל לה' על הנס, ראוי שיאכלו על מנת שיעשו זאת בשמחה. אבל יחיד יכול להודות ללא שמחה מיוחדת, ולכן הוא ממשיך לצום.
- המגיד משנה (שם) כתב טעם ראשון** שכשהצום ציבורי יש טירחה רבה יותר, ולכן הקילו עליהם שלא ישלימו את הצום.
- טעם שני כתב המגיד משנה** שבציבור בית דין שגזר תענית חושב בליבו שאם הצרה תפסק, יפסיקו את התענית (לב בית דין מתנה), ואילו יחיד אינו מתנה זאת בתעניתו. **הישועות מלכו (שם)** מסביר מדוע ביחיד לא שייך שיתענה על תנאי, משום שאם יתענה רק על תנאי, נמצא שאינו עושה את התענית לשם שמיים, אלא לצורך הצרה, וזה אסור, אמנם לציבור ה' שומע גם במקרה זה.

לעומתם הראב"ד (על הרמב"ם שם, הובא ברא"ש) חלק על דעה זו וסבר שאין הבדל בין ציבור ליחיד, אלא שבתענית גשמים אם ירד גשם יש ודאות שהצרה עברה, ולכן לא משלימים את התענית, ואילו בתענית על שאר הצרות, אין ודאות שהצרה עברה לגמרי (לדוגמה חולה שהתרפא יכול להיות שיחלה שוב), ולכן משלימים את התענית. הרא"ש הקשה על דברי הראב"ד שבירידת גשמים מפסיקים להתענות גם במקרה שירדו מעט גשמים, כך שיכול להיות שהצרה שהיא עצירת הגשמים תחזור, ומזה הוא הוכיח שאין דבריו נכונים. הקרבן נתנאל (שם אות י) התקשה בדבריו, שבגמרא בדף כה ישנם שיעורים מתי ניתן להפסיק את התענית, ומתוך שמדובר שם רק במקרה שכבר התחילו להתענות, ולא במקרה שעדיין לא התחילו. השולחן ערוך (תקעה, יא) פסק כדברי הרמב"ם אך לא כתב את טעמו.

סיכום: כתבו הראשונים שבעניין אדם שהתענה והצרה עברה, הוא ממשיך להתענות, לעומת זאת בציבור אינו ממשיך להתענות, ונכתבו לכך כמה טעמים בראשונים, לעומת זאת לדעת הראב"ד אין הבדל בין ציבור ליחיד.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"י)

Torino, Italy

טורינו, איטליה

ניסן תשע"ח

הוצאת אוכל מתנור בשבת

השאלה

האם מותר להשאיר אוכל בתנור בשבת ולהוציא אותו בארוחת שבת בשישי בערב, או שיש בעיה של הטמנה? והאם בכלל בתנורים של ימינו יש בעיה של הטמנה? ואם כשפותחים את הדלת של התנור שהוא כבר מכובה, יש לזה דין של מוסיף הבל?

תשובה

ניתן להשאיר אוכל בתנור מלפני שבת, ואין כאן איסור הטמנה, מכיוון שיש ריווח בין דפנות הקדרה לתנורים שלנו.¹ לכן אין מקום לדיון על הגדרת דבר המוסיף הבל, ביחס לתנורים שלנו.

מעבר לשאלתכם נוסיף, שעדיף לכוון את התנור שיכבה, ולהוציא את האוכל רק לאחר שהתנור נכבה. הסיבה לכך היא שהתנור פועל על תרמוסטט, ופתיחת הדלת עשויה לגרום להדלקת גופי חימום. אמנם בעת הצורך מותר לפתוח את הדלת גם בשעה שהתנור דולק.²

¹ כתב הרא"ש (שבת פרק ד סימן ב):

"ויש מקומות הרבה שנהגו לעשות חפירה גדולה אצל מקום האש מרוצפת בלבנים סביב, ומחממין אותה וגורפין אותה ומטמינין בה הקדירה ומכסין אותה. ומביאין ראייה להתיר מנהגם, מהא דאמר בפ"ק (דף יח ב) דקדרא חייטא ובשיל שפיר דמי ליתן לתוך התנור. ולא דמי כולי האי, דהתם הוא בתורת שהייה והכא הוא בתורת הטמנה. ובדבר המוסיף הבל יש לחלק, דהא דאסרי הטמנה בדבר המוסיף הבל היינו משום גזירה שמא יטמין ברמץ, והיינו דווקא כעין הטמנה ברמץ שהרמץ מגיע לקדירה סביב. אבל בתנור וכן בחפירה זו, שיש אויר הרבה בין הדפנות לקדירה, לא דמי להטמנה ואין להחמיר בה יותר משהה על גבי כירה."

נמצא שלשיטת הרא"ש הטמנה היא דווקא בעטיפה הדוקה, אך אם יש רווח בין הדפנות לקדירה אין איסור הטמנה. וכן פסק השולחן ערוך (או"ח רנו, ח):

"אף על פי שמותר להשהות קדירה ע"ג כירה שיש בה גחלים ע"פ הדרכים שנתבארו בסי' רנ"ג, אם הוא מכוסה בבגדים אף על פי שהבגדים אינם מוסיפים הבל מחמת עצמן, מ"מ מחמת אש שתחתיהם מוסיף הבל (ואסור). ומיהו כל שהוא בענין שאין הבגדים נוגעים בקדירה, אף על פי שיש אש תחתיה, כיון שאינו עושה דרך הטמנה, שרי. הלכך היכא שמעמיד קדירה ע"ג כירה או כופח שיש בהם גחלים, ואין שולי הקדירה נוגעים בגחלים, שיהוי מקרי ומותר ע"פ הדרכים שנתבארו בסימן רנ"ג. ואם נתן על הקדירה כלי רחב שאינו נוגע בצדי הקדירה, ונתן בגדים על אותו כלי רחב, מותר דכיון שאין הבגדים נתונים אלא על אותו כלי רחב שאינו נוגע בצדי קדירה, אין כאן הטמנה. וכן מותר להניח הקדירה בתנורים שלנו ע"י שיתן בתוכה חתיכה חיה, והוא שלא תהא הקדירה נוגעת בגחלים, ואף על פי שמכסה פי התנור בבגדים, כיון שאין הבגדים נוגעים בקדירה לאו הטמנה היא, ושרי."

בתנורים בימינו בוודאי יש רווח גדול בין הדפנות למה ששמים בתוכם ולכן אין איסור הטמנה.

² הגר"ש? אויערבך, בשו"ת מנחת שלמה (א, י, אות ד ואילך), התיר לפתוח מקרר בשבת אף בעת שהמנוע כבוי, מכמה טעמים: ראשית הוא מנמק, שיש כאן פסיק רישא דלא ניחא ליה, שהרי היה מעדיף שהאוויר החם לא יכנס למקרר, וכך המקרר יעבוד פחות (הן מצד החיסכון בחשמל, והן מצד עבודה מיותרת של המקרר). ברם הוא מסתפק בטעם זה, מכיוון שהוצאת דברים מהמקרר בודאי תגרום להכנסת אוויר חם יותר, וממילא ניחא ליה שהמנוע יחזור לפעולה. טעם שני הוא, שמדובר באיסור גרמא, היות ופתיחת המקרר אינה משפיעה באופן ישיר על הפעלת המנוע, אלא רק גורמת לכך בעקיפין ע"י כניסת אוויר חם מחמת הפתיחה. ואף שיש פוסקים המחמירים באיסור גרמא, גם הם מודים להיתר כאשר הגרמא היא במצב של 'פסיק רישא', כך שאין כונה למעשה האיסור. בהקשר זה הוא דן האם יש לחשוש לאיסור, שמא המקרר

נמצא בדיוק בנקודה הקריטית בה הפתיחה אכן תפעיל את המנוע מיד, ואם כן, פתיחת המקרר גורמת להפעלת המנוע באופן ישיר, ולא בגרמא. היות ותרחיש זה אינו ודאי, מצב זה מכונה בהלכה 'ספק פסיק רישא לשעבר' (שהרי הוא אינו יודע מה מצב התרמוסטט לפני הפתיחה), ולמסקנה הוא כותב שאין לחוש לכך מכמה טעמים. כמו כן הוא מבאר שבכל מקרה אין כאן איסור דאורייתא, היות ותוצאת הפעולה החשמלית היא קירור, שאין בה איסור תורה (גם לפי שיטת החזו"א הסובר שיש איסור דאורייתא בעצם הפעולה החשמלית משום 'בונה', כאן אין לחוש לאיסור דאורייתא, מכמה סיבות). לבסוף מסקנתו היא: "מכל אלה הטעמים שכתבנו, פשוט הוא בלי שום פקפוק, שלאחר שהוציא את המנורה הנדלקת מחמת הפתיחה, אין נכון כלל להימנע מלהתענג בשבת, ומותר שפיר לפתוח בשבת את דלת המקרר בכל עת ובכל שעה שירצה, בין בזמן שהמנוע עובד ובין בזמן שהוא נח".

הגר"ע יוסף פסק בשו"ת יביע אומר (חלק א, אורח חיים, כא) שמעיקר הדין מותר, אבל עדיף להחמיר. אמנם, חלק מטעמי הגרש"ז להקל במקרר, הוא משום שאף אם המקרר יתחיל לפעול מיד עם פתיחת הדלת, אין מלאכה דאורייתא בקירור האויר, שהיא תוצאת הפעולה החשמלית. לפי זה, בתנור שמתלהטים בו גופי חימום ממתכת, ויש חשש מלאכה דאורייתא, יש מקום יותר להחמיר. אך ראה בספר 'ארחות שבת' (חלק ג, עמ' ע, הערה כד), שלמעשה הגרש"ז הקל אף בפתיחת וסגירת דלת תנור, משאר הטעמים.

[אמנם ביום טוב ניתן לפתוח ולסגור את דלת התנור ללא הגבלה, משום שאין איסור גרמא במלאכת מבעיר ביום טוב, שאסורה רק מדרבנן, ראה בשמירת שבת כהלכתה (מהדורה חדשה תש"ע), פרק י"ג סעיף ל"א וההערות שעליו.]

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:

הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ

יועצים מדעיים:

הרב פרוי אברהם שטינברג
הרב פרוי דרור פיקסלר
הרב פרוי נתן קלר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

<p>לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ גב' לורין הופמן ז"ל</p>	<p>לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

